INTERNATIONAL MARITIME LAW AND PRACTICE: COMPARATIVE LAW IN CONTEXT (MEĐUNARODNO POMORSKO PRAVO I PRAKSA – KOMPARATIVNO PRAVO U KONTEKSTU)

Časlav Pejović
Informa Law from Routledge, Oxon/New York, 2025., lxiii + 594 str.

Časlav Pejović profesor je međunarodnog poslovnog prava na Sveučilištu Kyushu u Japanu, gdje predaje od 1997. godine. Kako sam navodi, ova je knjiga ponajprije rezultat dvadeset pet godina predavanja kolegija Međunarodno pomorsko pravo u sklopu poslijediplomskog studija LLM na Pravnom fakultetu Sveučilišta Kyushu.

Knjiga se sastoji od petnaest poglavlja koja obrađuju ključne teme pomorskog prava. Prvo poglavlje donosi zanimljiv uvod u pomorsko pravo, smještajući ga u kontekst međunarodne pomorske trgovine te objašnjavajući njegov odnos s međunarodnim pravom mora. Pruža i opsežan pregled povijesti pomorskog prava i njegova razvoja od antičkih vremena do danas. Naročito je zanimljivo potpoglavlje o osobitostima pomorskog prava. Autor razmatra njegovu međunarodnu narav i prirodnu sklonost harmonizaciji i unifikaciji, njegovu jedinstvenost u odnosu na pravo koje se primjenjuje na kopnu te njegovu hibridnu prirodu, koja objedinjuje elemente privatnog i javnog prava, kao i anglosaksonskog i kontinentalnog pravnog sustava. Autor se ukratko osvrće i na budućnost pomorskog prava, osobito na njegovo prilagođavanje tehnološkom razvoju, novim opasnostima za okoliš i drugim modernim izazovima.

Poglavlja koja slijede bave se ključnim pitanjima povezanima s pravnim statusom brodova, ugovorima o gradnji i kupoprodaji brodova, brodskim hipotekama i pomorskim privilegijima, sudskom prodajom i privremenom mjerom zaustavljanja broda radi namirenja pomorskih tražbina, ugovorima o prijevozu stvari morem, brodarskim ugovorima, ugovorima o prijevozu putnika morem, sudarom brodova, odgovornošću za onečišćenje mora uljem s brodova, pomorskopravnim institutom spašavanja, ograničenjem odgovornosti brodara i pomorskim osiguranjem.

U drugom se poglavlju govori o važnosti i svrsi definiranja broda kao centralnog objekta regulacije pomorskog prava te o različitim definicijama broda ovisno o pravnom kontekstu, s posebnim osvrtom na definicije broda u međunarodnim

pomorskim konvencijama te komparativno u pojedinim nacionalnim pravnim sustavima. Zatim se pojašnjava režim upisa broda u upisnik kao bitan element pravnog statusa broda. Raspravlja se o postupku upisa brodova, kao i o svrsi takvog knjižnog režima za brodove kroz povijest. Posebno se analiziraju privatnopravni aspekti upisa brodova s obzirom na vlasništvo i hipoteku na brodu te utjecaj knjižnog režima na načine financiranja gradnje novih i prodaje rabljenih brodova. Nadalje, u sklopu ovog poglavlja autor razmatra koncept državne pripadnosti broda i razne javnopravne aspekte nadležnosti države zastave broda. Govori i o pojavi brodova bez državne pripadnosti te o njihovu položaju u međunarodnom pravu, ali i o konceptu tzv. paralelnog upisa koji je u pojedinim pravnim sustavima dopušten i reguliran za potrebe brodova u zakupu ili leasingu. Pojašnjava se međunarodnopravni aspekt stjecanja nacionalne pripadnosti broda i koncept stvarne veze između broda i države upisa, odnosno zastave broda. Poglavlje se bavi i fenomenom zastava pogodnosti ili otvorenih upisnika, razlozima njihova razvoja i učincima tog trenda na svjetsko brodarstvo. Zaključno, u zadnjem dijelu ovog poglavlja autor razmatra obveze država zastava u međunarodnom pravu te vezu između državne pripadnosti broda, pitanja nadležnosti i mjerodavnog prava za pojedine pravne odnose u brodarstvu.

Treće poglavlje obrađuje ugovore o gradnji brodova, njihovu pravnu prirodu mješovitog ugovora s elementima kupoprodaje i ugovora o gradnji i pravni režim tih ugovora koji se redovito sklapaju u pisanoj formi uporabom međunarodno prihvaćenih standardnih ugovornih obrazaca (SAJ, AWES, BIMCO i CMAC). Opisuje se način pregovaranja i sklapanja ovih ugovora te njihov uobičajeni sadržaj s osvrtom na pojedine bitne sastojke ugovora, uključujući opis broda, zahtjeve klase broda, podugovaranje kooperanata brodogradilišta, način plaćanja cijene, karakteristične performanse broda, modifikacije ugovorene specifikacije broda, pokusne vožnje te mogućnost odbijanja isporuke. Posebno se analiziraju prava i obveze ugovornih strana u vezi s isporukom broda, zatim odgovornost brodograditelja za nedostatke broda, pravo na raskid i otkaz ugovora o gradnji broda, prijenos vlasništva s brodograditelja na naručitelja, režim upisa broda u gradnji, brodograditeljevo jamstvo za povrat akontacije, odnosno uplaćenih obroka kao ključan instrument osiguranja za naručitelja broda te naručiteljevo jamstvo plaćanja kao instrument osiguranja za tražbinu brodogradilišta. Zaključno, obrazlaže se raspodjela i prijelaz rizika s brodograditelja na naručitelja, zatim osiguranje broda u gradnji te hipoteka na brodu kao instrument osiguranja kredita banke ili druge financijske institucije za financiranje gradnje broda.

U četvrtom poglavlju autor analizira ugovore o kupoprodaji broda, razmatra pravnu narav ovih ugovora i njihovo pravno uređenje, opisuje specifičnosti

pregovaranja kod tih ugovora, uobičajeni sadržaj ugovora, važnost inspekcije broda i dokumentacije klase u procesu sklapanja ugovora te prava i obveze ugovornih strana u vezi s isporukom broda. Analizira pojam broda i njegovih pripadaka kao predmeta kupoprodaje, obvezu prodavatelja da preda kompletnu i urednu brodsku dokumentaciju, problematiku vezanu uz stvarne terete na brodu te sankcije za kršenje ugovora i pitanje mjerodavnog prava za ugovor s osvrtom na rješenja predviđena u najčešće korištenim standardnim ugovornim obrascima.

Peto poglavlje detaljno obrađuje hipoteke i privilegije kao stvarna prava na brodu s osvrtom na dosadašnje pokušaje međunarodne unifikacije ovih važnih pravnih instituta pomorskog prava, kao i na komparativnopravna rješenja u engleskom i američkom pravu te kontinentalnim pravnim sustavima civilnog prava.

U šestom poglavlju obrađuje se sudska prodaja broda u postupku prisilne naplate pomorskih tražbina, odnosno realizacije prava hipotekarnih ili privilegiranih vjerovnika. Osobita se pozornost posvećuje nedavno usvojenoj Pekinškoj konvenciji o međunarodnim učincima sudske prodaje broda, 2022.

Sedmo poglavlje bavi se važnim pitanjima vezanim uz privremenu mjeru zaustavljanja broda radi osiguranja pomorskih tražbina s naglaskom na pravni režim Međunarodne konvencije za izjednačenje nekih pravila o privremenom zaustavljanju pomorskih brodova, Bruxelles, 1952.

Osmo poglavlje pregledno obrađuje ugovore o prijevozu stvari morem. Uvodno se govori općenito o ugovoru o prijevozu, povijesnom razvoju regulacije ovih ugovora, procesu kodifikacije i međunarodne unifikacije ovog središnjeg područja pomorskog prava, s osvrtom na američki *Harter Act*, 1893., zatim na Haška pravila, 1924., Haško-Visbyjska pravila, 1968., Hamburška pravila, 1978. i Rotterdamska pravila, 2008. Zatim se detaljnije prikazuje pravni režim odgovornosti prijevoznika po Haško-Visbyjskim pravilima. Analizira se odgovornost za sposobnost broda za plovidbu te razlozi za isključenje odgovornosti prijevoznika, s posebnim naglaskom na nautičke greške. Razmatra se specifično konvencijsko uređenje u vezi s raspodjelom tereta dokazivanja i slijeda dokazivanja između prijevoznika i osobe koja potražuje naknadu štete na teretu. Analizira se prijevoznikovo pravo na ograničenje odgovornosti za štetu na teretu s posebnim osvrtom na problematiku ograničenja po koletu ili drugoj jedinici prijevoza u kontejnerskom transportu. Zatim slijedi analiza prijevoznih isprava. Detaljno se razlažu definicija i funkcije teretnice u komparativnom pravu, a pojašnjava se i uloga i pitanje pravne valjanosti jamčevnih pisama koje u praksi krcatelji izdaju pomorskim prijevoznicima u zamjenu za čistu teretnicu. Autor zatim iznosi opća

načela vezana uz prijevoznikovu obvezu isporuke robe primatelju koji se legitimira valjanom originalnom teretnicom. Posebno se obrađuju i multimodalne prijevozne isprave i njihov status u komparativnom pravu. Ključan dio rasprave o multimodalnim prijevoznim ispravama odnosi se na sporno pitanje mogu li se one i pod kojim pretpostavkama smatrati stvarnopravnim vrijednosnim papirom. Na kraju ovog poglavlja autor daje opsežan pregled pravnih pitanja vezanih uz elektroničke prijevozne isprave, opisujući dosadašnje pokušaje pravne regulacije i tehničke modele ovih isprava koje bi trebale nadomjestiti papirnate teretnice, uključujući i njihovu funkciju stvarnopravnih vrijednosnih papira. Autor obrađuje UNCITRAL-ov model zakona o elektroničkim prenosivim ispravama iz 2017. (MLETR) i pojedina komparativna rješenja u nacionalnim pravnim sustavima (Njemačka, SAD, Singapur, Ujedinjeno Kraljevstvo i Francuska).

U devetom poglavlju koje se bavi ugovorima o iskorištavanju pomorskih brodova (engl. *charter parties*), autor analizira definiciju, funkciju i pravnu narav ovih ugovora. Prikazuje razne uobičajene tipove tih ugovora i pojašnjava kriterije za njihovo razlikovanje. Analizirajući pravnu regulaciju ovih ugovora, naglašava dominantnu važnost autonomnog prava i široko korištenih standardnih klauzula i ugovornih obrazaca. Opisuje i tipične pregovaračke scenarije u praksi sklapanja ovih ugovora. Slijedi detaljnija analiza zakupa broda (engl. *demise charter*, *bareboat charter*), brodarskog ugovora na putovanje (engl. *voyage charter*) s varijacijama i brodarskog ugovora na vrijeme (engl. *time charter*).

Deseto je poglavlje posvećeno ugovorima o prijevozu putnika morem. Nakon uvodnih razmatranja i povijesnog pregleda slijedi prikaz pravnog uređenja odgovornosti prijevoznika za putnike i njihovu prtljagu po Atenskoj konvenciji iz 1974. godine o prijevozu putnika i njihove prtljage morem, s protokolima iz 1976. i 2002. godine.

Jedanaesto poglavlje sadržava prikaz pomorskopravnog instituta sudara brodova. Nakon komparativnog osvrta na razvoj pravnog okvira odgovornosti za sudar brodova u kontinentalnim pravnim sustavima civilnog prava te pravnim sustavima *common lawa*, autor se usredotočuje na međunarodnopravno uređenje ove materije. Naglasak je na Međunarodnoj konvenciji za ujednačavanje nekih pravila o sudaru brodova iz 1910. godine i na Konvenciji o međunarodnim pravilima o izbjegavanju sudara na moru, 1972. (COLREG). Autor zatim razmatra pravno i praktično pitanje raspodjele odgovornosti za sudar brodova, s posebnim osvrtom na značenje uzročne veze između nepažljivog postupka na strani broda odgovornog za sudar i štetne posljedice sudara. Poglavlje uključuje i analizu odgovornosti za sudar prouzročen nepažnjom peljara, osvrt na problem utvrđivanja opsega i visine štete prouzročene sudarom, obradu posebnih

pitanja odgovornosti za ozljedu i smrt, kao i odgovornosti za štete na teretu koje su nastale kao posljedica sudara brodova te, u vezi s tim, tzv. pravila »*both-to-blame*« karakterističnog za američko pomorsko pravo. Autor zaključno u ovom poglavlju obrađuje i pitanje sudske nadležnosti (kaznene i civilne) i mjerodavnog prava za sudar brodova.

Pravni okvir odgovornosti za onečišćenje mora uljem s brodova prikazuje se u dvanaestom poglavlju. U središtu je pažnje međunarodnopravno uređenje ove vrste odgovornosti brodara. Autor prikazuje sustav odgovornosti kako ga uređuju Međunarodna konvencija o odgovornosti i naknadi štete za onečišćenje mora uljem koje se prevozi kao teret iz 1969. s Protokolom iz 1992. (CLC) te njoj komplementarna Međunarodna konvencija o Fondu 1971./1992. i Protokol uz tu konvenciju iz 2003. kojom se osniva Dopunski fond. Iznesen je i kratak usporedni osvrt na američki federalni zakon *Oil Pollution Act 1990*, dok su ostale konvencije IMO-a relevantne za zaštitu morskog okoliša, odnosno za odgovornost brodara za onečišćenje i naknadu štete spomenute samo informativno.

Trinaesto je poglavlje posvećeno pomorskopravnom institutu spašavanja. Nakon uvodnog dijela koji koncepcijski obrađuje ovaj specifični pomorskopravni institut i njegov povijesni razvoj, autor se usredotočuje na međunarodnopravni okvir, tj. analizira pravno uređenje spašavanja po Konvenciji o spašavanju, London, 1989. Zatim obrađuje ugovorno spašavanje s naglaskom na *Lloyd's Open Form 2024* i glavna obilježja tog najčešće korištenog ugovornog obrasca za spašavanje. Nadalje, autor pojašnjava razliku između spašavanja i ugovora o tegljenju te obrađuje pitanja spašavanja života na moru i elementa zaštite okoliša u kontekstu spašavanja. Na kraju ovog poglavlja autor se bavi problematikom pomorskih podrtina i njihovim pravnim statusom u sustavima *common lawa*, u Međunarodnoj konvenciji o uklanjanju podrtina, Nairobi, 2007. te u Konvenciji UNESCO-a o zaštiti podvodne kulturne baštine, Pariz, 2001.

U četrnaestom se poglavlju analizira pravni institut ograničenja odgovornosti brodara kao jedan od temeljnih načela i posebnosti pomorskog prava. Autor nas uvodi u temu koncepcijskim razmatranjima svrhe i cilja ovog pomorskopravnog instituta i njegova povijesnog razvoja. Zatim prikazuje razvoj međunarodne regulacije općeg ograničenja odgovornosti brodara te se u daljnjoj analizi usredotočuje na Međunarodnu konvenciju o ograničenju odgovornosti za pomorske tražbine, London, 1976. s Protokolom iz 1996. (LLMC) i komparativnim pristupom obrađuje njezinu primjenu u praksi. Na kraju poglavlja autor se kratko, kritički osvrće na primjerenost pravnog okvira predviđenog LLMC-em, ocjenjujući ga u svjetlu velikih pomorskih šteta kao što je to bio slučaj nasukanja broda *Ever Given* u Sueskom kanalu 2021. godine.

Posljednje, petnaesto poglavlje bavi se temom pomorskog osiguranja. Autor opisuje važnost i utjecaj londonskog *Lloyda*, engleskog zakona o pomorskom osiguranju – *Marine Insurance Act* iz 1906. te londonskih standardnih klauzula pomorskog osiguranja na međunarodnu praksu i razvoj prava pomorskog osiguranja. U poglavlju se analiziraju opća načela ugovora o pomorskom osiguranju (načelo naknade štete, osigurljivog interesa te obveze informiranja o riziku i najvišeg stupnja dobre vjere). Autor se bavi specifičnim institutom engleskog prava pomorskog osiguranja – *insurance warranty* te obrađuje pravne pojmove stvarnog i izvedenog potpunog gubitka, djelomične štete, osiguranog rizika, uzročne veze između osiguranog rizika i štete pokrivene osiguranjem te osigurateljeva prava na subrogaciju.

Jedinstvena je vrijednost ove knjige u njezinu komparativnom pristupu pomorskom pravu. Iako je glavni naglasak na engleskom pravu, autor iznosi i poglede iz nekoliko drugih pravnih sustava anglosaksonske i kontinentalne tradicije. Svako poglavlje donosi povijesni pregled obrađene teme i komparativna zapažanja o posebnim pravnim pojmovima i obilježjima pojedinih pomorskopravnih instituta u različitim jurisdikcijama. Takav pristup čitateljima omogućuje dublji uvid u ključne aspekte pomorskog prava i njihovo bolje razumijevanje.

Monografija je dopunjena s nekoliko korisnih referentnih priloga: popisom kratica; tablicom sudske prakse s odlukama sudova iz Australije, Belgije, Kanade, Kine, Hrvatske, Francuske, Njemačke, Hong Konga, Italije, Japana, Novog Zelanda, Singapura, Južne Koreje, Španjolske, Ujedinjenog Kraljevstva i SAD-a; tablicom propisa koja obuhvaća relevantne propise EU-a, međunarodne konvencije, standardne obrasce ugovora i ugovorne klauzule, uniformna pravila i model-zakone, povijesne izvore te nacionalno zakonodavstvo Australije, Belgije, Hrvatske, Francuske, Njemačke, Grčke, Italije, Japana, Malte, Nizozemske, Norveške, Paname, Kine, Portugala, Rusije, Singapura, Slovenije, Južne Koreje, Španjolske, Švedske, Tajlanda, Turske, Ujedinjenih Arapskih Emirata, Ujedinjenog Kraljevstva i SAD-a. Na kraju knjige nalazi se vrlo detaljno abecedno stvarno kazalo.

Knjiga je prvenstveno namijenjena studentima prava, pravnim znanstvenicima i profesorima pomorskog prava, ali će biti vrijedan izvor i pravnicima u praksi te svim čitateljima koje zanima pomorsko pravo.

Naslovna izv. prof. dr. sc. Adriana Vincenca Padovan, znanstvena savjetnica
Jadranski zavod Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Summary:

INTERNATIONAL MARITIME LAW AND PRACTICE: COMPARATIVE LAW IN CONTEXT

Časlav Pejović
Informa Law from Routledge, Oxon/New York, 2025, lxiii + 594 pages

Časlav Pejović is Professor of International Business Law at Kyushu University in Japan, where he has taught since 1997. In his own words, this book is primarily the result of 25 years of teaching the course on International Maritime Law within the LLM programme at Kyushu University, Faculty of Law. The book contains 15 chapters covering key topics of maritime law. The first chapter offers an engaging introduction to maritime law, placing it in the context of international maritime commerce and explaining its relationship to the international law of the sea. It also provides an extensive overview of the history of maritime law and its development from ancient times to the present day. Especially interesting is the subchapter on the distinctive features of maritime law. The author discusses its inherently international character and natural tendency towards uniformity, harmonisation and unification; its distinctive nature which sets it apart from land-based law; and its hybrid character, combining elements of private and public law as well as of common law and civil law. The author also briefly explores the future of maritime law, touching on its adaptation to technological developments, new environmental hazards, and other emerging challenges. The following chapters deal with critical issues related to the legal status of ships (such as the different definitions of a ship in different contexts, ship registration, and the concept of nationality), shipbuilding and ship sale contracts, ship mortgages and liens, the judicial sale and arrest of ships in connection with the enforcement of maritime claims, the carriage of goods by sea, charter parties, carriage of passengers, collisions of ships, liability for oil pollution from ships, salvage, limitation of shipowner's liability, and marine insurance. The unique value of this book lies in its comparative approach to maritime law. Whilst the primary focus is on English law, the author also introduces perspectives from several other common law and civil law jurisdictions. Each chapter provides a historical overview of the topic under discussion as well as comparative observations on the specific legal concepts and features of each subject across different jurisdictions. This approach helps readers gain a deeper insight into and a better understanding of the key aspects of maritime law. The monograph is supplemented by several useful reference materials: a list of abbreviations, a table of cases citing judicial decisions from Australia, Belgium, Canada, China, Croatia, France, Germany,

Hong Kong, Italy, Japan, New Zealand, Singapore, South Korea, Spain, the United Kingdom, and the USA, a table of legislation covering relevant EU legislation, international conventions, standard contract forms and clauses, uniform rules and model laws, historical sources, and national legislation of Australia, Belgium, Croatia, France, Germany, Greece, Italy, Japan, Malta, the Netherlands, Norway, Panama, China, Portugal, Russia, Singapore, Slovenia, South Korea, Spain, Sweden, Thailand, Turkey, the United Arab Emirates, the United Kingdom, and the USA, and an alphabetical index. The book is aimed primarily at law students, maritime law researchers and professors, but it will also be a valuable source for practitioners and all readers interested in maritime law.